

Analysis of the 5th Grade Students' Turkish Workbooks in terms of Visual Reading Activities

Ali Göçer¹ Gürkan Tabak²

ABSTRACT. This study investigates whether the activities presented in 5th grade students' Turkish workbooks of primary education are qualified enough to meet the acquisitions of the 5th grade visual reading given in the curriculum. The investigation is carried out by using the document analysis technique within the framework of the qualitative research approach. 5th grade students' workbook, which is the publication of the Ministry of National Education, and 5th grade students' workbook of Engin Publications are determined as the documents to be investigated. The workbooks prepared by both publishing houses include activities to make the students meet the acquisitions of visual reading. The thematic distribution of the activities which are directed to visual reading acquisitions in both of the students' workbooks is generally in balance. Besides, it's seen that there is a lack of activities in students' workbooks directed to some of the acquisitions in the list given at the beginning of the theme, and that some of the activities in students' workbooks do not exist in the list given at the beginning of the theme.

Key words: Teaching of Turkish, student's workbook, visual reading acquisitions and activities.

SUMMARY

The visual literacy is a process which includes comprehension (reading) and narration (writing) (Tüzel, 2010: 693). Visual literacy is the ability to construct meaning from visual images (Giorgis, Johnson, Bonomo, Colbert, Conner, Kauffman & Kulesza, 1999: 146). Visual reading is a kind of reading that includes comprehension and mental formation of visuals. One of the changes in the new curriculum is textbooks. The new curriculum demands the preparation of three books for each grade: the text-book, the students' workbook and the teachers' guide book. In the Turkish language teaching curriculum of 1st-5th grades of primary education, it is the first time that an independent learning field gains importance in the name of "Visual Reading and Visual Presentation". As a result of the developments experienced, nowadays people have been living in a world sieged by visuals. The fast changes happening in technology affect the lives of people. Nowadays, the oral literacy can't be effective itself, and is inadequate; and the multiple literacy becomes the main point. One of the kinds of literacy that takes place in multiple literacies is visual literacy.

Research Questions:

- 1- Are visual reading activities in students' workbooks used in the teaching of Turkish adequate for meeting the acquisitions of the related field?
- 2- How do the activities in workbooks prepared by different publishing houses develop the visual reading skills of students?

The Aim of Investigation: The aim of this investigation is to determine whether visual reading activities in students' workbooks used in the teaching of Turkish are sufficient in terms of meeting the acquisitions of related fields.

Method: In the study, the data was collected through document analysis technique. Through this, students' workbooks are examined from various aspects such as visual reading activities and the difference among books prepared by different publishing houses.

Limitations: Students' Turkish workbooks are restricted to the level of 5th grade of primary education and to activities directed to the field of visual reading skill at this grade.

Analysis of the Data: Activities in students' workbooks were scanned, and the activities were codified and registered.

Coding for analysing to discover the contents of the data in qualitative analysis is the first and main operation (Punch, 2005: 193). The data obtained later on are analysed through the descriptive method, one of the qualitative data analysis forms.

In the descriptive analysis, the obtained data are firstly described systematically and clearly. Then, these descriptions are explained. The cause and effect relationships are scrutinized and a number of results are reached. The relationships, meaning of themes and predictions for the future can take place within the dimensions of comments made by the investigator (Yıldırım and Şimşek, 2005: 224). Within this framework, the

¹ Dr., Erciyes University Faculty of Education Department of Turkish Language Education.
ali.gocer@hotmail.com

² Res. Assist., Erciyes University Faculty of Education Department of Turkish Language Education.
gurkantabak@gmail.com

activities in the workbook are classified according to the suitability of the studied field acquisitions. Inferences and comments about the distribution are made.

For the reliability of the investigation, the workbook activities prepared by both publishing houses are examined separately by the investigators. The analysis of code security of the findings (code formation) is done.

Findings and Comments: There are 15 acquisitions directed to the field of Turkish language visual reading skill at the level of 5th grade of primary education. A number of activities are presented in students' workbooks to realize the determined acquisitions.

In students' workbooks of the Ministry of National Education, none of the activities is directed to the acquisitions coded "2, 3 and 12". In students' workbooks of Engin Publications, none of the activities is directed to the acquisitions coded "2, 3, 5, 6, 7, 8 and 9".

Though less in number, it is seen that the activities for some acquisitions do not exist; and that the acquisitions to be realized by some activities are not determined.

The total number of activities in students' workbooks of the Ministry of National Education is 21; and the total number of activities in students' workbooks of Engin Publications is 15. The dispersion of activities, according to themes directed to the field of visual reading skill in the 5th grade workbooks is generally balanced in students' workbooks of both publishing houses under investigation.

Results and Suggestions: It is seen that visual reading activities in students' workbooks directed to visual reading acquisitions taking place in teachers' guide book prepared for the 5th grade Turkish language of primary education are given place.

21 activities in students' workbooks published by the Ministry of National Education are directed to 9 of 15 acquisitions (the acquisitions coded 1, 4, 5, 6, 8, 10, 11, 14 and 15). Some of the activities work for more than one acquisition. 15 activities in the students' workbooks published by Engin Publications are directed to 7 of 15 acquisitions at the level of 5th grade (the acquisitions coded 1, 4, 10, 11, 12, 13 and 15).

The thematic dispersion of the activities directed to visual reading acquisitions in the two students' workbooks under investigation is generally balanced.

While preparing students' activities in workbooks, great problems should occur to meet each acquisition in the curriculum according to the class level. Also the dispersion of activities that work for each acquisition must be in balance.

While preparing activities, activities that give information and skills that are useful in students' daily life such as graphic reading or picture comment must be included.

İlköğretim 5. Sınıf Türkçe Öğrenci Çalışma Kitaplarının Görsel Okuma Etkinlikleri Bağlamında İncelenmesi

Ali Göçer³

Gürkan Tabak⁴

ÖZ. Bu çalışmada, ilköğretim 5. sınıf Türkçe dersi öğrenci çalışma kitaplarında sunulan etkinliklerin, programda verilen 5. sınıf görsel okuma kazanımlarını kazandıracak nitelikte olup olmadığı araştırılmıştır. Araştırma, nitel araştırma yaklaşımı çerçevesinde doküman inceleme yöntemi kullanılarak yürütülmüştür. İncelenecek doküman olarak amaçlı örnekleme yöntemiyle Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları 5. sınıf Türkçe dersi öğrenci çalışma kitabı ile Engin Yayınları 5. sınıf Türkçe dersi öğrenci çalışma kitabı seçilmiştir. Bu çalışma sonucunda her iki yayınevinde hazırlanan Türkçe dersi öğrenci çalışma kitaplarında görsel okumayla ilgili etkinliklere yer verildiği görülmüştür. İncelenen iki çalışma kitabında da görsel okuma kazanımlarına yönelik etkinliklerin temalara dağılımı genel olarak dengeli bulunmuştur. Bunun yanında, tema başında verilen kazanım listesindeki bazı kazanımlara yönelik öğrenci çalışma kitabında etkinliklerin yer almadığı; öğrenci çalışma kitabında yer alan bazı etkinliklerin de hizmet ettiği kazanımın tema başında verilen listede bulunmadığı görülmüştür.

Anahtar Sözcükler: Türkçe öğretimi, öğrenci çalışma kitabı, görsel okuma kazanım ve etkinlikleri.

GİRİŞ

21. yüzyılda yaşanan gelişmeler dünyanın hemen hemen her noktasında kendisini hissettirmektedir. Özellikle bilim ve teknoloji alanındaki hızlı gelişmeler, bireylerin hayatını ve bunun doğal bir sonucu olarak da günlük hayatın olağan akışını değiştirmektedir. Değişen dünyayla birlikte bireylerin; bilgiyi araştırma, keşfetme, yorumlama, zihinde yapılandırma, analitik düşünme, eleştirme, çözümlenme ve birleşim yapma, değerlendirme, iletişim kurma, tartışma, sorun çözme, girişimcilik ve liderlik gibi üst düzey becerileri kazanmaları daha bir önem kazanmaktadır. Gelişmelerin bu denli hızlı yaşanması ve bireylerin değişen ihtiyaçları, başta eğitim olmak üzere birçok alanı etkilemektedir. Eğitim sayesinde bireyler söz konusu değişimin hızına ayak uydurabilmekte ve günlük hayata uyum sağlayabilmektedir.

Eğitim alanında yaşanan gelişmelerin başında, değişen dünyanın ihtiyaçlarına cevap verebilecek eğitim programları yer almaktadır. Bu amaçla 2005 yılında Millî Eğitim Bakanlığı (MEB), ilköğretim programlarını yeniden düzenlemiş; ilköğretim 1-5. sınıflar düzeyinde 2005-2006 öğretim yılından itibaren, ilköğretim 6-8. sınıflar düzeyinde ise 2006-2007 yılından itibaren yenilenen programlar uygulanmaya başlanılmıştır. Yeniden düzenlenen ilköğretim programlarından birisi de “İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programları”dır. Eğitim alanındaki son bilimsel gelişmeler ve çağdaş yaklaşımlar çerçevesinde, öğrencinin dil becerileri ile zihinsel becerilerini geliştirmesine ve bunları etkili kullanmasına önem veren programda; yapılandırıcı yaklaşım merkeze alınmakla birlikte, çoklu zekâ, beyin temelli öğrenme, öğrenci merkezli eğitim, bireysel farklılıklara duyarlı eğitim, sarmal, tematik ve beceri yaklaşımı gibi çeşitli eğitim yaklaşımlarından da yararlanılmıştır (MEB, 2009: 10). Öğrencinin etkin olmasına vurgu yapan programda, elde edilecek davranışlar “kazanım” adı altında yer almakta ve öğrenci merkezli etkinlikler ön plana çıkmaktadır. Kazanımların belirlenmesinde öğrencilerin yaş, düzey, dil ve zihin gelişimleri göz önünde bulundurulmuş (MEB, 2009: 11), kazanılan bilgi ve becerilerin daha verimli ve kalıcı olmasını sağlamak için çeşitli etkinliklere yer verilmiştir (MEB, 2006: 3). Değerlendirme aşamasında, ürün ve süreç

³ Dr., Erciyes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü. ali.gocer@hotmail.com

⁴ Arş. Gör., Erciyes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü. gurkanatabak@gmail.com

odaklı yaklaşım benimsenmiş; öğrenci ilgi, ihtiyaç ve yeteneklerini belirlemek adına çeşitli ölçme ve değerlendirme yöntemlerine yer verilmiştir.

İlköğretim 1-5. Sınıflar Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda ilk defa "Görsel Okuma ve Görsel Sunu" adı altında ayrı bir öğrenme alanına yer verilmiştir (MEB, 2009: 11). Bugünün öğrencileri, görsellere doymuş bir bilgi ortamında yaşamaktadır (Lowe, 2000: 1). Geçen zamana rağmen görseller önemini yitirmemiş, aksine yerini daha da kuvvetlendirmiştir (Moore ve Dwyer, 1994: ix). Yaşanan gelişmeler sonucu günümüzde insanlar görsellerle iç içe bir hayat yaşamaktadırlar. Teknolojide yaşanan hızlı değişimler insanların hayatını etkilemekte ve günlük yaşamın akışını hızlandırmaktadır. Bu hızlanmanın neticesinde, günümüzde sözel okuryazarlık tek başına yetersiz kalmakta ve gündeme çoklu okuryazarlık gelmektedir. Çağın temel gereksinimlerinden biri hâline gelen çoklu okuryazarlık içerisinde yer alan okuryazarlık türlerinden birisi de görsel okuryazarlıktır. Çünkü dünyamızda gün geçtikçe görsellerin yeri ve önemi daha da artmakta ve insanların görsellerle ilişkisi hiç olmadığı kadar yoğunlaşmaktadır. Görsellerle etkileşimin bu denli yaşandığı çağda görselleri anlamak ve anlatmak için geleneksel okuryazarlık eğitimi yetersiz kalmakta ve bu ihtiyacın giderilmesi için görsel okuryazarlık eğitimine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu ihtiyaç doğrultusunda görsel okuryazarlık bir araştırma ve öğretim alanı olarak gittikçe önem kazanmaktadır (Akyol, 2009: 164; Özbay, 2009: 169).

Görsel okuma ve görsel sunu öğrenme alanı, dünyada daha çok "Görsel Okuryazarlık" olarak bilinmektedir. Görsel okuryazarlık terimi, 1969 yılında ilk defa John Debes tarafından kullanılmıştır (Akyol, 2006: 108; http://www.ivla.org/org_what_vis_lit.htm). Görsel okuryazarlık, anlama (okuma) ve anlatma (yazma) becerilerinden oluşan bir süreçtir (Tüzel, 2010: 693). Görsel okuryazarlık, görsel imajlardan anlam çıkarma (kurma) yeteneğidir (Giorgis, Johnson, Bonomo, Colbert, Conner, Kauffman & Kulesza, 1999: 146). Görsel okuma; yazılı metinlerin dışında kalan şekil, sembol, resim, grafik, tablo, beden dili, doğa ve sosyal olaylar gibi görselleri okuma, anlama ve zihinde yapılandırma (MEB, 2009: 18; Çam, 2006: 5). Öğrenciler görsel okuma yoluyla çeşitli duygu, düşünce ve bilgileri öğrenirken; anlama ve zihinde yapılandırma süreçleri kolaylaşmakta ve görsellerle zihinsel görüntüler oluşturmak, anlamak, bazı kavram ve olayları zihinde canlandırmak daha kolay olmaktadır (MEB, 2009: 18). Feinstein ve Hagerty (1994) görsel okuryazarlığın, modern dünyadaki genel eğitimin okuma, yazma ve aritmetik ile eş değer dördüncü ögesi olduğunu öne sürmekte ve görsel okuryazarlığın genel eğitim için neden çok önemli olduğunu yanıtını da dört madde halinde açıklamaktadırlar:

1. Beynin sağ yarı küresini kullanmayı gerektirdiği için, öğrenme etkinliklerine beynin her iki yarım küresinin katılmasını sağlar. Dolayısı ile öğrenme sürecinde bütünsel düşünmeyi geliştirir.
2. Beynin sol yarı küresine ait soyut düşünceleri canlı, inandırıcı, yoğun ve bildik hale getirerek öğrenmeyi somutlaştırır.
3. Aynı düşünceyi farklı yollarla işleme yeteneği kazandırarak farklı bakış açıları kazandırır.
4. İçinde yaşanılan doğal ve doğal olmayan çevreden etkilenerek karar alan bireyler yerine; kendi kararlarını alabilen, görsel çevreyi okuyabilen ve anlayabilen bireylerin ortaya çıkmasını sağlar (akt. İşler, 2002: 156-157).

Yeni programdaki değişikliklerden birisi de ders kitaplarıdır. Yeni program, her sınıf için "Ders Kitabı" (DK), "Öğrenci Çalışma Kitabı" (ÖÇK) ve "Öğretmen Kılavuz Kitabı" (ÖKK) şeklinde üç kitabın hazırlanmasını zorunlu kılmıştır (Coşkun, 2009: 11). Öğrenme-öğretme sürecinde öğrencilerin neler öğreneceğini, öğretmenlerin neler öğreteceğini önemli ölçüde etkileyen bir kaynak (Küçükahmet, 2003: 18) olan ders kitapları, öğretmen ve öğrenciler için vazgeçilemez bir kaynaktır. Ders kitapları, eğitimin amaçlarını gerçekleştirmek üzere öğrencinin öğrenme yaşantılarına kaynaklık eden öğretim materyallerinden biri, hatta birçok durumda tek öğretim materyalidir (Halis, 2002: 51). Ders kitapları her ne kadar

öğretim süreçlerinde kullanılan en temel kaynak durumunda olsalar da bir derse ilişkin başarı düzeyinin sadece ders kitaplarıyla sağlanabileceği düşüncesi büyük bir yanılgı olacaktır (Yalınkılıç, 2010: 6). Ders kitabı, derste işlenecek metinleri içermekte; çalışma kitabı, ders kitabına paralel olarak verilen etkinliklerden oluşmaktadır. Kılavuz kitap ise, öğretmenlere metinlerin ve etkinliklerin nasıl işlenmesi gerektiği doğrultusunda yönergeler içermektedir.

AMAÇ

Bu araştırmanın amacı, Türkçe öğretiminde kullanılan “Öğrenci Çalışma Kitapları”ndaki görsel okuma etkinliklerini incelemek ve bunların ilgili alan kazanımlarını kazandıracak yeterlikte ve görünümde olup olmadığını belirlemektir.

YÖNTEM

Araştırmada, nitel araştırma yaklaşımı çerçevesinde doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin çözümlenmesini kapsar (Yıldırım ve Şimşek, 2005: 187). Nitel araştırma yaklaşımı ve söz konusu yöntem çerçevesinde Türkçe öğretiminde kullanılan öğrenci çalışma kitapları iki araştırmacı tarafından taranarak incelemeye tabi tutulmuştur. İncelemede öğrenci çalışma kitapları; görsel okuma etkinliklerinin kazanımları edindirecek sayı ve içerikte olup olmadığı, farklı yayınevlerince hazırlanan kitaplar arasında nasıl bir fark olduğu vb. açılardan ele alınmıştır.

Araştırma Soruları

Türkçe öğretiminde kullanılan öğrenci çalışma kitaplarındaki görsel okuma etkinlikleri, programda verilen ilgili alan kazanımlarını edindirecek yeterlikte midir?

Öğrencilerin görsel okuma becerilerini geliştirmek amacıyla farklı yayınevlerince hazırlanan çalışma kitaplarındaki etkinliklerin görünümü nasıldır?

Çalışma Dokümanının Belirlenmesi

Bu araştırmada, Türkçe öğretiminde kullanılan öğrenci çalışma kitapları incelenmiştir. Millî Eğitim Bakanlığı farklı yayınevlerince hazırlanan kitap setlerini (Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığından izni bulunanlar arasından alarak) okullara dağıtmaktadır. Bu çalışmada söz konusu yayınevlerinden ikisine ait öğrenci çalışma kitapları incelenmiştir. İncelenen öğrenci çalışma kitaplarının seçiminde amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Kayseri ili merkez ilçelerinde okutulmakta olan Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları ÖÇK ile Engin Yayınları ÖÇK incelenecek doküman olarak belirlenmiştir.

Sınırlılıklar

Araştırma, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları olan ÖÇK ile Engin Yayınları'nın çıkarmış olduğu ÖÇK'deki görsel okuma beceri alanına yönelik kazanım ve etkinliklerin incelenmesiyle sınırlı tutulmuştur.

Verilerin Çözümlemesi

Nitel çözümlemede verilerin içeriklerini keşfetmeye yönelik çözümleme için kodlama ilk ve aslı bir işlemdir (Punch, 2005: 193). İncelenmek üzere belirlenen çalışma kitaplarındaki etkinlikler ilgili alan kazanımları ölçüt alınarak baştan sona taranmıştır. Çalışmayı yürüten iki araştırmacının etkinliklerin hangi kazanımla ilgili olduğuna yönelik görüşleri kodlanarak kaydedilmiştir. Daha sonra elde edilen veriler nitel araştırma yaklaşımı çerçevesinde betimsel analiz yöntemi ile çözümlenmiştir.

Betimsel çözümlemede, elde edilen veriler, önce dizgesel ve açık bir biçimde betimlenir. Daha sonra bu betimlemeler açıklanır ve yorumlanır, neden-sonuç ilişkileri irdelenir ve birtakım sonuçlara ulaşılır. Ortaya çıkan temaların ilişkilendirilmesi, anlamlandırılması ve ileriye yönelik tahminlerde bulunulması da araştırmacının yapacağı yorumların boyutları arasında yer alabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2005: 224). Bu çerçevede çalışma kitabı etkinlikleri, çalışılan alan kazanımlarına uygunluk açısından sınıflandırılmış ve ortaya çıkan dağılımla ilgili çıkarımlara ve yorumlarda bulunulmuştur.

Araştırmanın güvenilirliği için her iki yayınevi tarafından hazırlanan çalışma kitabı etkinlikleri araştırmacılar tarafından ayrı ayrı incelenmiştir. İnceleme sonucunda elde edilen bulgular (kod bilgileri) kod güvenilirliği çözümlemesine tabi tutulmuştur. Kod güvenilirliği yüzdesi, Miles & Huberman (1994: 64) tarafından verilen aşağıdaki güvenilirlik formülü kullanılarak hesaplanmıştır.

$$\text{Güvenirlik} = \frac{\text{görüş birliği}}{\text{görüş birliği} + \text{görüş ayrılığı}} \times 100$$

MEB Yayınları'na ait çalışma kitabı etkinliklerine yönelik olarak iki araştırmacı arasındaki görüş birliği %91,8; Engin Yayınlarına ait çalışma kitabı etkinliklerine yönelik olarak iki araştırmacı arasındaki görüş birliği ise %88,2 oranında çıkmıştır. Araştırmacıların iki yayınevine ait çalışma kitabındaki etkinliklerin ilgili alan kazanımlarına uygunluğuna yönelik görüş birliği ortalaması %90'dır. Araştırmacıların görüş ayrılığına düştüğü etkinlikler üzerinde tekrar görüşülmüş ve etkinliği eleme, ikna vb. yollarla görüş birliği sağlanarak dağılıma son şekli verilmiştir.

BULGULAR VE YORUM

Araştırmada, Türkçe öğretiminde kullanılan çalışma kitaplarının görsel okuma beceri alanına yönelik etkinlikleri kazanımlar doğrultusunda taranarak aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır. Tarama yapılan bölümde belirlenen özelliklere ait verilerden hareketle yorumlama yapılmış, incelenen öğrenci çalışma kitaplarının görsel okuma beceri alanına yönelik sahip oldukları durumla ilgili birtakım yorumlarda bulunulmuştur.

İlköğretim 5. sınıf düzeyi Türkçe dersi programında görsel okuma beceri alanına yönelik 15 kazanım yer almaktadır. Belirlenen kazanımların gerçekleştirilebilmesi için her iki ÖÇK'de de birtakım etkinlikler sunulmuştur.

İncelenen her iki yayına ait ÖÇK'de kazanım-etkinlik örtüşmesine yönelik şu bulgulara ulaşılmıştır. Tablo 1'de de görüldüğü gibi, MEB - ÖÇK'de 2, 3, 7, 9, 12 ve 13 kodlu kazanımlara yönelik hiçbir etkinlik bulunmadığı görülmüştür. Engin Yayıncılık tarafından yayımlanan ÖÇK'de ise, 2, 3, 5, 6, 7, 8, 9 ve 14 kodlu kazanımlara yönelik hiçbir etkinlik yer almamıştır. MEB - ÖÇK'de en fazla etkinliğin kod numarası 10 olan 'Görsellerden hareketle cümleler ve metinler yazar.' kazanımına ait olduğu görülmüştür. Engin Yayınevi ÖÇK'de ise, en fazla etkinlik (üçer etkinlikle) kod numarası 4, 10 ve 12 olan kazanımlara ait olduğu belirlenmiştir.

İlköğretim 5. sınıf Türkçe ÖÇK'de temalarla ilgili verilen etkinliklerin MEB - ÖÇK'de ilgili tema çerçevesinde kazandırılması hedeflenen kazanımları karşılamada yetersiz kaldığı söylenebilir. Sayıları az da olsa bazı kazanımlara yönelik hiçbir etkinliğin bulunmadığı; bazı etkinliklerin de gerçekleştireceği kazanımın tema başında sıralanan kazanımlar arasında yer almadığı görülmüştür. Bir başka ifade ile ya ÖÇK'de verilen bazı etkinliklere yönelik ÖÇK tema başındaki görsel okuma kazanım listesi içinde ilgili kazanımın yer almadığı ya da tema başında verilen görsel okuma kazanımlarına yönelik ÖÇK'de ilgili etkinliklerin bulunmadığı görülmüştür. Çalışma kitabında var olan, ancak kazanımları öğretmen kılavuz kitabında yer almayan etkinlikler; tema, metin ve etkinlik başlıkları altında

şöyledir: “Birey ve Toplum” adlı ilk temada yer alan *Yeni Çantalar da Eskir* adlı 3. metne ait 4. etkinlik; ‘Şekil, sembol ve işaretleri bilir.’ kazanımına yöneliktir. 4. tema olan “Yenilikler ve Gelişmeler”e ait *Mucit Çocuk* adlı metnin 2. etkinliği ve *Siz de Buluş Yapabilirsiniz?* adlı metnin 3. etkinliği, ‘Resim ve fotoğrafları yorumlar.’ kazanımına yöneliktir. “Güzel Sanatlar” adlı 5. Temada yer alan *Pantomima ve Beden Dili* metnine ait 3. etkinliğin kazanımları içerisinde ‘Beden dilini yorumlar.’ kazanımı da yer almalıdır.

Tablo 1. Farklı Yayınevlerince Hazırlanan 5. Sınıf Çalışma Kitaplarındaki Görsel Okuma Beceri Alanına Yönelik Kazanımlarla İlgili Etkinliklerin Görünümü

GÖRSEL OKUMA BECERİ ALANINA YÖNELİK KAZANIMLAR (İLKÖĞRETİM 5. SINIF DÜZEYİ)	Görsel Okuma Alanı ile İlgili Etkinlik ve Hizmet Ettiği Kazanım Sayıları			
	MEB Yayınevi		Engin Yayınevi	
	Kazanım	Etkinlik	Kazanım	Etkinlik
1. Şekil, sembol ve işaretlerin anlamlarını bilir.	2	1	2	2
2. Trafik işaretlerinin anlamını bilir.	-	-	-	-
3. Reklamlarda verilen mesajları sorgular.	-	-	-	-
4. Resim ve fotoğrafları yorumlar.	5	2	3	3
5. Kitle iletişim araçlarıyla verilen bilgileri, haberleri, düşünceleri yorumlar.	3	3	-	-
6. Beden dilini yorumlar.	1	1	-	-
7. Doğayı izler, doğadaki değişimleri fark eder ve yorumlar.	-	-	-	-
8. Çevresindeki sosyal olayları anlamlandırır ve yorumlar.	4	3	-	-
9. Renkleri tanır, anlamlandırır ve yorumlar.	-	-	-	-
10. Görsellerden hareketle cümleler ve metinler yazar.	10	6	3	3
11. Grafik ve tablo ile verilenleri yorumlar.	1	1	1	1
12. Harita ve kroki okur.	-	-	3	3
13. Karikatürde verilen mesajı algılar.	-	-	1	1
14. Bilgi toplamak amacıyla bilişim teknolojisinde yararlanır.	1	1	-	-
15. Görsellerle sunulan bilgileri, olayları, düşünceleri yorumlar ve değerlendirir.	5	3	2	2
Toplam	32*	21*	15	15

* Bazı etkinlikler birden fazla kazanıma hitap etmektedir. Etkinlik sayıları belirlenirken karşıladığı ilk kazanıma göre hareket edilmiştir.

Engin Yayınevi’ne ait ilköğretim 5. sınıf Türkçe ÖÇK’de yer alan etkinliklerle ÖKK’de belirtilen görsel okuma kazanımlarının birbirlerini tam olarak karşılamadığı söylenebilir. Başka bir deyişle, Engin Yayınevi’ne ait ilköğretim 5. sınıf Türkçe ÖKK’de tema başında verilen kazanım listesindeki kazanımlara bazılarına yönelik olarak ÖÇK’de etkinliklerin yer almadığı görülmüştür. Ayrıca ÖÇK’de görsel okuma etkinliğinin karşılayacağı kazanım, 5. sınıfın kazanımları arasında yer aldığı hâlde tema başında verilen kazanım listesinde bulunmamaktadır. Çalışma kitabında var olan, ancak ÖKK’de yer almayan ve hangi kazanıma hizmet ettiği belli olmayan etkinlikler; tema, metin ve etkinlik başlıkları altında şöyledir: “Bilim ve Yaşam” adlı 3. temanın *Elma Fabrikası* adlı ilk metnine ait 4. etkinlik; ‘Görsellerle sunulan bilgileri, olayları ve düşünceleri yorumlar ve değerlendirir.’ kazanımına yöneliktir. “Güzel Ülkem Türkiye” adlı 5. temanın ilk metni olan *Türkiye’nin Turistik Değeri* adlı metne ait 4. etkinlik ve *Kız Kulesi* adlı dinleme metnine ait 1. etkinlik sırasıyla; ‘Şekil, sembol ve işaretlerin anlamını bilir.’ ve ‘Görsellerden hareketle cümleler ve metinler yazar.’ kazanımlarına yöneliktir. “Değerlerimiz” adlı 6. temada yer alan *Gözüne Atacaksınız* adlı dinleme metnine ait 1. etkinlik, ‘Resim ve fotoğrafları yorumlar.’ kazanımına yöneliktir. “Aile” adlı 7. temada yer alan *Evim* adlı dinleme metnine ait 1. etkinlik, ‘Görsellerden hareketle cümleler ve metinler yazar.’ kazanımına yöneliktir.

Kazanım etkinlik örtüşmesine yönelik incelemede, ÖÇK'ye paralel olarak ÖKK de taranmıştır. İncelenen her iki yayına ait ÖKK'de öğretmenlerden vermeleri istenen yönergeler de görsel okuma becerisi bağlamında gözden geçirilmiştir. Yönergelerdeki açıklamalardan hareketle yapılacak etkinliğin görsel okuma becerisine yönelik olduğu belirlenen aşağıdaki etkinlikler görsel okuma etkinliği olarak değerlendirilmiştir. (MEB - ÖKK: 5. Tema, *En İyiye ve En Güzele Ulaşmak* adlı metin: 2. Etkinlik ve MEB - ÖKK: 2. Tema, *Merhaba Asker* adlı metin: 3. Etkinlik).

Tablo 2. Farklı Yayınevlerince Hazırlanan 5. Sınıf Çalışma Kitaplarındaki Görsel Okuma Beceri Alanına Yönelik Etkinliklerin Temalara Göre Dağılımı

Yayınevi	Etkinliğin Bulunduğu Tema ya da Bölüm	Görsel Okumaya yönelik Etkinliklerin Temalara Dağılımı	
MEB Yayınevi	Temalar	1. Birey ve toplum	2 (%9,52)
		2. Atatürk	2 (%9,52)
		3. Sağlık ve Çevre	-
		4. Yenilikler ve Gelişmeler	3 (%14,29)
		5. Güzel Sanatlar	5 (%23,81)
		6. Değerlerimiz	2 (%9,52)
		7. Doğal Afetler	4 (%19,05)
		8. Oyun ve Spor	1 (%4,76)
	Ölçme ve Değerlendirme	2 (%9,52)	
	Toplam	21 (%100)	
Engin Yayınevi	Temalar	1. Birey ve toplum	1 (%6,67)
		2. Atatürk	-
		3. Bilim ve Yaşam	3 (%20)
		4. Sağlık ve Çevre	1 (%6,67)
		5. Güzel Ülkem Türkiye	3 (%20)
		6. Değerlerimiz	2 (%13,33)
		7. Aile	3 (%20)
		8. Güzel Sanatlar	2 (%13,33)
	Ölçme ve Değerlendirme	-	
	Toplam	15 (%100)	

Tablo 2'de de görüldüğü gibi, MEB Yayınları ÖÇK'deki toplam etkinlik sayısı 21; Engin Yayınevi'ne ait ÖÇK'deki toplam etkinlik sayısı ise 15'tir. 5. sınıf çalışma kitaplarındaki görsel okuma beceri alanına yönelik etkinliklerin temalara göre dağılımı incelenen her iki yayınevinin çalışma kitabında da genel olarak dengelidir. Yalnız, MEB Yayınları ÖÇK'de *Sağlık ve Çevre* temasında; Engin Yayınevi'ne ait ÖÇK'de de *Atatürk* adlı temada görsel okuma beceri alanına yönelik hiçbir etkinlik görülmemiştir.

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

İlköğretim 5. sınıf Türkçe dersi için hazırlanan ÖKK'de yer alan görsel okuma kazanımlarına yönelik etkinliklere incelenen her iki ÖÇK'de de genel olarak yer verilmiştir. Bunun yanında bazı etkinliklere ait kazanımlar ÖKK'deki görsel okuma kazanımları içerisinde yer almamış veya bazı görsel okuma kazanımlarına doğrudan hizmet eden etkinliklerin ÖÇK'de bulunmadığı görülmüştür.

MEB Yayınları ÖÇK'deki 21 etkinlik, 5. sınıf düzeyindeki 15 kazanımın 9'una (1, 4, 5, 6, 8, 10, 11, 14 ve 15 kodlu kazanımlar) yöneliktir. Bazı etkinlikler birden fazla kazanıma hizmet etmektedir. Engin Yayınevi'ne ait ÖÇK'deki 15 etkinlik ise 5. sınıf düzeyindeki 15 kazanımın 7'sine (1, 4, 10, 11, 12, 13 ve 15 kodlu kazanımlar) yöneliktir.

İncelenen iki yayınevinin ÖÇK'deki etkinlik ve hizmet ettiği kazanımların sayısı bakımından bakıldığında MEB Yayınları ÖÇK'nin Engin Yayınevi'ne ait ÖÇK'ye göre

öğrenci edinimlerine daha fazla ortam oluşturduğu söylenebilir. Bunun yanında ‘Harita ve kroki okur.’ ve ‘Karikatürde verilen mesajı algılar.’ Kazanımlarına yönelik MEB ÖÇK’de hiçbir etkinlik bulunmazken Engin Yayınevi’ne ait ÖÇK’de 4 ayrı etkinliğin bulunması olumlu bir nitelik olarak değerlendirilmiştir.

MEB’e ait ÖÇK’de ‘Kitle iletişim araçlarıyla verilen bilgileri, haberleri ve düşünceleri yorumlar.’ kazanımına ait az sayıda etkinlik yer alırken, Engin Yayınevi’ne ait ÖÇK’de adı geçen kazanıma ait hiçbir etkinlik yer almamıştır.

Her iki yayınevince hazırlanan 5. sınıf öğrenci çalışma kitaplarında birer temada (MEB - ÖÇK 3. Tema: Sağlık ve Çevre; Engin Yayınevi - ÖÇK 2. Tema: Atatürk) hiç görsel okuma etkinliği yer almasa da incelenen iki ÖÇK’deki görsel okuma kazanımlarına yönelik etkinliklerin temalara göre dağılımı genel olarak dengelidir.

Engin ve MEB Yayınları’na ait ÖÇK’lerde yer alan etkinliklerin çoğunluğunun “Görsellerden hareketle cümleler ve metinler yazar.” ve “Resim ve fotoğrafları yorumlar.” kazanımlarına yönelik olduğu görülmektedir. Bu konuda yapılan diğer araştırmalarda da benzer sonuçlar elde edilmiştir. Çam Aktaş (2010: 113) 1-5. sınıflar Türkçe ders kitaplarındaki görsel okuma etkinliklerini incelediği çalışmasında “Resim ve fotoğrafları yorumlar.” ve “Görsellerden hareketle cümleler ve metinler yazar.” kazanımlarına sıklıkla yer verildiğini tespit etmiştir. Kuru (2008: 265) da yaptığı çalışmasında, öğretmenlerin çoğunun (% 93), görsel okuma kazanımlarını edindirmek amacıyla Türkçe derslerinde öğrencilere duyu ve düşüncelerini resimler aracılığı ile anlatabilmelerine yönelik etkinliklerin uyguladığını vurgulamaktadır.

İncelenen Engin ve MEB Yayınları’na ait ÖÇK’lerin her ikisinde de “Reklamlarda verilen mesajları sorgular.” kazanımına hiç rastlanılmamıştır. Oysa çocuklar, hayatın her alanında ve her anında reklamlara maruz kalmaktadır. Çocuklar günümüzde yılda yaklaşık yirmi bin adet reklam seyretmektedirler (Gürel, 2003; akt. Cesur ve Paker, 2007: 110). Televizyon reklamları; rengiyle, sesiyle ve hareketliliğiyle çocukların ilgisini en uç noktalara taşımaktadır (Kırlar Barokas, 2011: 160). Televizyon reklamları, özellikle pasif alıcı konumunda bulunan çocuklar üzerinde çok büyük ve kalıcı etkiler yapmaktadır (Arslan, 2004: 9). Reklamların çocuklar üzerinde kültürel yozlaşma, sağlıksız beslenme, aşırı tüketim, çeşitli hastalıklara sebep olma, yabancılaşma, sosyal özrürlük gibi olumsuz etkileri vardır. Reklamların önemi göz önünde bulundurulduğunda “Reklamlarda verilen mesajları sorgular.” kazanımına yönelik etkinliklere yer verilmesi uygun olacaktır. Ateşoğlu ve Türkkahraman’a (2009: 221) göre, günümüzde çocuklar ortalama okuma ya da oyuna ayırdığı zamandan daha fazlasını televizyon karşısında geçirmekte; bundan dolayı televizyon reklamları ile sık karşılaşan çocuklar için reklamlar birincil bilgi kaynağı olmaktadır.

Öğrenci çalışma kitapları hazırlanırken sınıf düzeyine göre programda verilen her kazanıma yönelik etkinliğin bulunmasına özen gösterilmelidir. Ayrıca kazanımların her birine hizmet eden etkinliklerin dağılımı da dengeli olmalıdır.

Etkinlikler hazırlanırken öğrencinin günlük yaşamında işine yarayacak bilgi ve becerileri kazandıracak etkinliklere çokça yer verilmelidir. Grafik okuma, resim yorumlama gibi etkinlikler öğrencilerin hem dilsel hem de sosyal becerilerini geliştirmeye hizmet ettiğinden bu tür etkinlikler hazırlamakla yetinilmemeli, tema sonu ölçme ve değerlendirme bölümlerinde de görsel öğeleri içeren çalışma sorularına yer verilmelidir.

KAYNAKLAR

- Akyol, H. (2006). *Yeni Programa Uygun Türkçe Öğretim Yöntemleri*. Ankara: Kök Yayıncılık.
Akyol, H. (2009). İlköğretimde Türkçe Öğretimi (II. Baskı), A. Kırkılıç ve H. Akyol (Ed.). *Görsel Okuma ve Sunu* (163-192). Ankara: Pegem Akademi.

- Arslan, A. (2004). Bir Sosyolojik Olgu Olarak Televizyon. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 1(1), 1-17.
- Ateşoğlu, İ. ve Türkkahraman, M. (2009). Çocukların Tüketici Olarak Sosyalleşmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 14(3), 215-228.
- Cesur, S. ve Paker, O. (2007). Televizyon ve Çocuk: Çocukların TV Programlarına İlişkin Tercihleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(19), 106-125.
- Coşkun, E. (2009). İlköğretimde Türkçe Öğretimi (II. Baskı), A. Kırkkılıç ve H. Akyol (Ed.). *Geçmişten Günümüze Türkçe Öğretiminin Gelişimi* (1-13). Ankara: Pegem Akademi.
- Çam Aktaş, B. (2010). İlköğretim 1-5. Sınıflar Türkçe Öğrenci Çalışma Kitaplarındaki Görsel Okuma Etkinliklerinin İncelenmesi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29(2), 105-121.
- Çam, B. (2006). İlköğretim Öğrencilerinin Görsel Okuma Düzeyleri ile Okuduğunu Anlama, Eleştirel Okuma ve Türkçe Dersi Akademik Başarıları Arasındaki İlişki. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir: Osmangazi Üniversitesi.
- Giorgis, C., Johnson, N. J., Bonomo, A., Colbert, C., Conner, A., Kauffman, G. & Kulesza, D. (1999). Children's Books: Visual Literacy. *Reading Teacher*, 53(2), 146-153.
- Halis, İ. (2002). *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme*. Ankara: Nobel Yayınları.
- İşler, A. Ş. (2002). Günümüzde Görsel Okur Yazarlık ve Görsel Okur Yazarlık Eğitimi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), 153-161.
- Kırlar Barokas, S. (2011). Büyümüş de Küçülmüşler Bir Reklam Çözümlemesi "Pınar Sosis". *İstanbul Arel Üniversitesi İletişim Fakültesi İletişim Çalışmaları Dergisi*, 1(1), 159-183.
- Kuru, A. (2008). İlköğretim 5. Sınıf Türkçe Dersi Öğretim Programında Yer Alan Görsel Okuma ve Görsel Sunu Becerilerinin Öğretmen Görüşleri Doğrultusunda İncelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Küçükahmet, L. (2003). *Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Lowe, R. (2000). *Visual literacy and learning in science*. ERIC Digest: D463945.
- MEB (2006). *İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu (6-8. Sınıflar)*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basımevi
- MEB (2009). *İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu (1-5. Sınıflar)*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basımevi.
- Miles, M. B. & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: an expanded sourcebook* (2nd Ed). California: Sage Publications.
- Moore, D. M. ve Dwyer, F. M. (1994). *Visual literacy: a spectrum of visual learning*. New Jersey: Educational Technology Publications.
- Özbay, M. (2009). *Anlama Teknikleri I: Okuma Eğitimi*. Ankara: Öncü Kitap.
- Punch, K. F. (2005). *Sosyal Araştırmalara Giriş: Nitel ve Nicel Yaklaşımlar* (Çev., D. Bayrak, B. Aslan ve Z. Akyüz). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Tüzel, S. (2010). Görsel Okuryazarlık. *Tübar*, 27, 691-705.
- Yalınkılıç, K. (2010). Türkçe Ders Kitabı Çözümlemeleri, (Ed. Hakan Ülper). *Bir Öğretim Aracı Olarak Ders Kitabı* (3-20). Ankara: Pegem Akademi.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (5. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

http://www.ivla.org/org_what_vis_lit.htm

İNCELENEN KİTAPLAR

- MEB (Yazarlar: Gören, Nalan; Yener, Zuhale; İldeniz, Aysun; Aksal, H. Sıtkı ve Sarıöz, Nuray) (2007). *İlköğretim Türkçe 5 Öğrenci Çalışma Kitabı* (2. Basım). İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları (Milsan Basın San.).
- Hengirmen, Mehmet; Öziş, Nergiz ve Öngay, Neslihan (2010). *İlköğretim Türkçe 5. Sınıf Öğrenci Çalışma Kitabı*. Ankara: Engin Yayınları.